

SOSYAL ZEKA İLE YAŞAM TATMİNİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN DÜZENLEYİCİ ROLÜ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

A STUDY ON THE REGULATORY ROLE OF PERSONALITY TRAITS IN THE RELATIONSHIP BETWEEN SOCIAL INTELLIGENCE AND LIFE SATISFACTION

Yavuz Sezer OĞUZHAN¹

ÖZET

Bu çalışmanın amacı sosyal zeka, yaşam tatmini ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkileri ortaya koymaktır. Söz konusu değişkenler arasındaki ilişkileri tespit etmek için araştırma, üretim sektöründe hizmet veren özel bir şirkette gerçekleştirilmiştir. Değişkenler arasındaki ilişkiler, korelasyon ve regresyon analizleri ile incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Araştırma tasarımı, nicel araştırma olarak yapılmış ve veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Literatürde bu değişkenler ile ilgili çalışmalar olmakla beraber bu üç değişkeni beraber ele alan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; sosyal zeka ile yaşam tatmini arasındaki ilişkide dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal denge kişilik özelliklerinin düzenleyici etkisi olduğu anlaşılmışken gelişime açıklık kişilik özelliğinin düzenleyici etkisi olmadığı sonucu elde edilmiştir. Bu çalışma; Yönetim ve Davranış literatürüne katkı sunmakla beraber; Psikoloji ve Sosyo-Psikoloji literatürüne de önemli katkılar sağlayacak ve araştırmacılara ışık tutacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal zeka, yaşam tatmini, kişilik özellikleri.

Jel Sınıflaması: M10

ABSTRACT

The aim of this study is to reveal the relationships between social intelligence, life satisfaction and personality traits. The research was carried out in a private company operating in the manufacturing sector to determine the relationships between these variables. Relationships between variables were analyzed and evaluated applying correlation and regression analysis. The research design was made as a quantitative research and a questionnaire was used as a data collection tool. Although there are studies on these variables in the literature, there is no study that handles these three variables together. According to the findings obtained from the research; While it was understood that personality traits of extroversion, adaptability, responsibility, and emotional balance had a regulatory effect in the relationship between social intelligence and life satisfaction, it was concluded that openness to development personality trait had no regulatory effect. This study; along with contributing to the Management and Behavior literature; will make important contributions to the Psychology and Socio-Psychology literature and shed light on researchers.

Keywords: Social intelligence, life satisfaction, personality traits.

Jel Classification: M10

¹ Dr., KEPSAŞ, sezeroguzhan@gmail.com, ORCID No:0000-0002-1097-9094

Giriş

İnsanlık tarihi kadar eski olan iletişim, dünya tarihinde farklı biçimlerde ve boyutlarda karşımıza çıkmaktadır. İnsanın psikolojik bir varlık olduğunun anlaşılmasıyla davranışlarını da etkileyen faktörler araştırılmaya ve anlamlandırılmaya başlamıştır. Modern zamanın vazgeçilmez faktörü olan iletişim, insanın sosyal bir varlık olmasının temel sonuçlarından. Genetik faktörlerin etkisi olmakla beraber aile ve çevresel koşulları kapsayan sosyal ilişkiler, bireyin yaşamı içerisinde kişiliğini oluşturan önemli argümanlardır. Yani bireylerin kişilik özellikleri sosyal ortamla girdikleri ilişkilerin hem nedeni hem de sonucunu teşkil etmektedir.

Günümüzde her alanda insan kavramının önemli hale gelmesi insanın örgütler için önemli bir kaynak olmasına ortam hazırlamıştır. Çeşitli koşulların etkisiyle oluşan kişilikler, bireylerin farklı düşünme, farklı hissetme ve farklı davranmalarına yol açmaktadır.

İnsanlar, zekâlarının varlığı ve onları kullanmaları ile diğer canlılardan ayırt edici bir özelliğe sahiptirler. Zekâlarının varlığı ile diğer canlılardan ayrılan insanların kişilik özellikleri farklılık gösterdiği gibi bu fonksiyonu kullanma şekilleri ve bunları yansıtabilmeleri açısından da birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Çevreye verilen tepki, öğrenme ve algılama yetisi gibi zihinsel özellikler, farklılıkları oluşturan başlıca etmenler olarak değerlendirilebilir.

Bireyler ve toplumlar için yaşamdan tat ve keyif almak kaliteli bir yaşamın açıklaması olarak ifade edilebilir. Yani, bireyler ve toplumlar yaşamlarından doyum sağladıkları takdirde kaliteli yaşamdan bahsedilebilecektir. Kalite, “iyi” ile paralel bir kavram olarak değerlendirilirse kaliteli yaşamın da hayatı iyi yaşamakla ilgili olduğu söylenebilir.

Yönetim faaliyeti çerçevesinde, örgüt bünyesinde hizmet veren çalışanlar, -az ya da yoğun şekilde- ilişki ve iletişim halindedirler. Yöneticilerin, verdikleri kararlarda isabetli olmaları etkili bir iletişim ağı ile olanaklı olabilecektir. Astlarının sergilediği tutum ve davranışları etkili bir iletişim ile sağlayabilecek yönetici, çalışanların içinde bulunduğu psikolojik, sosyolojik ve kültürel yapıyı iyi analiz edebilmeli ve kararlarını bu doğrultuda alabilmelidir.

Sosyal Zeka

Zeka, bireyin yaşamında yüzleşmek zorunda olduğu sorunları çözebilme ve kendince değerli şeyleri gerçekleştirme veya herhangi bir hizmeti yerine getirme becerisi (Gardner, 1983: 2) olup tek başına değerlendirilemeyecek bilişsel özelliklerden daha fazlasını kapsayan becerilerin toplamıdır (Armstrong, 2009: 12).

Bilişsel zekanın (IQ) iş performansında tek başına yeterli olmamasının anlaşılmasından sonra farklı faktörlerin performansı etkileyebileceği gerçeği ortaya çıkmıştır. Thorndike (1920), bu faktörlerden biri olarak sosyal zeka (SQ) kavramını dile getirmiş, bireysel ve sosyal performanstaki önemini vurgulayarak bu zeka türünü literatüre kazandıran isim olmuştur. Thorndike’e (1920) göre sosyal zeka, bizim dışımızdaki bireyleri anlama, onları yönetme ve ilişkilerde profesyonelce davranma becerisidir.

Son dönemlerde her ne kadar sosyal zekanın akademik başarı ile ilişkisinin zayıf olduğu iddiaları olsa da bu kavramın ilk çıktığı 1920’lerden beri akademik başarı ile doğrudan bir ilişki kurulmuştur (Lievens ve Chan, 2010: 344). Sosyal zeka, aynı zamanda, bireyin diğer bireylerle geçinebilme ve empati kurabilme becerisi, sosyal çevrelerde rahatlık ve sosyal konulardaki bilgilerin bütünleştirilmesini içermektedir (Moss ve Hunt, 1927: 109; Vernon, 1933: 45).

Silvera vd. (2001: 315), sosyal zekayı sosyal bilgi süreci, sosyal farkındalık ve sosyal beceri olarak kategorize ederek açıklamaya çalışmışlardır. Sosyal bilgi süreci, bireyin hem kendi hem de başkalarının duygu ve düşüncelerini anlayabilmesini; sosyal farkındalık, kurulan ilişkilerde

karşısındaki isteklerini ve taleplerini anlayabilmesini ve son olarak da sosyal beceri, bireyin yaşadığı ortama ve ortamın sunduğu koşullara uyum sağlama becerisi olarak tanımlanabilir.

Goleman (2007: 37) ise sosyal zekayı sosyal farkındalık ve sosyal beceri konularında temellendirmiştir. Goleman'a göre sosyal farkındalık, iletişim kurulan bireylerin içsel durumlarını sezebilme, onların ne hissettiklerini ve düşündüklerini kavrayabilme ve sosyal durumları idrak edebilme olarak tanımlanmıştır. Sosyal farkındalık kendi içinde;

- Temel empati: Bireylerin hislerini ve sözsüz ve duygusal işaretlerini anlamak,
- Uyum: İletişim halindeki bireye uyum göstermek,
- Empatik isabet: Bireylerin duygu ve düşüncelerini doğru anlamak,
- Sosyal biliş: Çevresel durumların farkında olmak olarak ayrılmaktadır.

Bunun yanında sosyal beceri bireysel ve sosyal iletişimde etkin olmak anlamına gelmekte ve kendi içinde;

- Eş zamanlılık; sözsüz mükemmel iletişim kurmak,
- Benlik arzı; bireyin kendisini etkili şekilde ifade etmek,
- Nüfuz; sosyal etkileşimlerin sonucuna etki etmek ve
- İlgi; bireylerin gereksinimlerine önem atfedip ona göre davranış sergilemektir.

Yaşam Tatmini

Yaşam tatmini, literatürde öznel iyi oluşun bir boyutu olarak ele alınmakta ve farklı disiplinler tarafından araştırma konusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Diener (1984: 542), yaşam tatmininin pozitif etki ve mutluluk gibi kavramlarla tanımlanan önemli bir başlık olduğunu ifade etmektedir.

Çok geniş ve çeşitli faktörleri içinde barındırdığı için farklı tanımlara sahip olan yaşam tatmini, bireyin beklentileri ile yaşadıklarının birbirleriyle özdeşleşme düzeyindeki yakınlığı ifade etmekte ve bireyin yaşamının genelini kapsamaktadır. Beutell (2006: 93), yaşam tatminini bireyin yaşamıyla ilgili duygu ve davranışlarının genel değerlendirmeye tabi tutması olarak değerlendirmiş ve Ellison vd. (1989: 104) de bu kavramı toplumsal etkenler tarafından etkilenen bilişsel bir durum olarak yorumlamıştır.

Gereksinimlerin giderilmesi, belirlenen hedeflere ulaşılması (Bradley ve Corwyn, 2004: 387), moral ve mutluluk ile iyi hissetme ve gündelik yaşamda hissedilen güzel duyguların güzel olmayanları bastırması (Vera, 1999) olarak tanımlanabilecek yaşam tatmini, herkes için aynı değerlere sahip olmayabilir. Bireylerin ve toplumların bir bölümü tatminin ilk maddelerine sağlık, zenginlik, ahlaki davranış gibi bireysel ve kültürel öncelikli kavramları koyabilmektedirler. (Kasser, 2004) yaşam tatmini ile ilgili çalışmalardan yola çıkarak bu kavramı etkileyen bireysel faktörler, çevresel faktörler, ulusal faktörler olarak üç faktörden bahsetmiştir.

Bireysel faktörler, bireyin kişilik özelliği, zeka düzeyi, yaşı, cinsiyeti, kültürel varlığı, inancı, sağlık durumu, maddi olanakları gibi spesifik özellikleri açıklayan faktörleri temsil etmektedir. Çevresel faktörler, bireyin içinde bulunduğu toplumsal, ailesel, örgütsel ve sosyal ortam olarak sıralanabilmektedir. Son olarak da ulusal faktörleri; devletin yönetim anlayışı ve kültürü, devletçe benimsenen inanç, ekonomik yapı ve dış ilişkiler şeklinde kategorize etmek mümkündür.

Bireyin uyuduğu zamanları haricinde bir gününün çoğunun örgütlerde geçirdiği realitesi göz önüne alındığında yaşam tatmininin, örgüt içindeki eylemleri etkilediği ve ondan etkilendiğini

söylemek yanlış olmayacaktır. Diener (1984: 543), işe dair çalışanı etkileyen (izin, destek, ücret vb.) faktörlerin çalışanların yaşam tatminlerini doğrudan etkilediğini ifade etmektedir.

Kişilik Özellikleri

Kişilik, birey davranışlarına yön veren ve onu diğerlerinden ayıran önemli bir psikolojik etmendir. Bu bakımdan kişilik, konusu psikoloji ve davranışın önemli ve merak edilen konularından olmuştur.

Örgütsel davranış açısından da kişilik kavramı, çalışanlar tarafından sergilenen ve bunların örgüt içindeki ilişki ve iletişimlere yansımaları nedeniyle oldukça önemli bir boyut kazanmıştır.

Kişilik, insanın devamlılık arz eden düşünme, hissetme ve harekete geçme davranışlarını içeren bütüncül bir yapı (Costa vd., 1995: 124) olup farklı koşullarda bireylerin sergilediği diğer bireylerden ayırt edici reaksiyonlarıdır. Bu bakımdan kişilik özellikleri, dinamik, tutarlı ve bireyin yaşamında oldukça önemli olgular olarak nitelendirilmiştir (Chen, 2008: 579). Yapılan tanımlar ışığında kişilik, devamlığı olan ve karakterize özellik gösteren psikolojik ve davranışsal bir kavramdır.

Kişiliği tanımlayan bazı özellikler şu şekilde özetlenebilecektir (Allport, 1961: 28);

Kişilik,

- Parçaların ve kırıntıların toplamı değildir; bir yapıya sahiptir,
- Durağan değildir; dinamik süreçler barındıran özellik taşıır,
- Psikolojik bir kavram olmasına karşın fiziksel bedenle ilişkilidir,
- Bireyin dünya ile kurduğu ilişkinin biçimini belirlemede önemli rol oynamaktadır,
- Modellerde, tekraralarda ve tutarlılıklarda kendini göstermektedir,
- Davranışlarda, düşüncelerde ve duygularda birçok şekilde ortaya konabilen bir olgudur (aktaran Çetin ve Hazır, 2012: 67).

Kişilik kavramı birçok bilim insanı tarafından araştırılmış ve farklı şekillerde kategorize edilmiştir. Bu kavramın açıklanması, boyutlandırılması ve zenginleştirilmesi konusunda en önemli araştırmacılardan olan McCrae ve John (1992: 175), Beş Faktör Kişilik Kuramı'nı kişilik özelliklerinin hiyerarşik bir organizasyonu şeklinde nitelendirmiş ve Costa ve McCrae (1995: 23) de geniş çevrelerce benimsenen bu kuramı sistemleştirmişlerdir.

Beş Faktör Kişilik Kuramı, insanların sergiledikleri bireysel farklılıkların dünya üzerindeki tüm dillerde kodlanacağı, konuşma diline sözcük biçiminde yansıtacağı ve bu sözcüklerden hareket ederek insanın kişilik yapısını kapsayacak bir sınıflamanın olabileceği temel varsayımına dayanmaktadır (Tatlıoğlu, 2014: 943).

Sorumluluk, uyumluluk, duygusal denge, gelişime açıklık ve dışadönüklük özellik boyutlarını içeren (Costa ve McCrae, 1995: 24) Kişilik Kuramı'nın, sosyal davranıştaki karakteristik özelliklerin ve kişilik ölçüsü verileri yapısının beş temel boyutta ele alınmasının yeterli olacağı düşünülmektedir (Hogan, 1983: 58).

Dışadönüklük: Dışadönüklük genellikle sosyal ilişkileri güçlü, konuşkan, girişken, canlı ve hareketli insanlar için kullanılan bir kavramdır. Bu tarz bireyler, diğer insanlarla rahat iletişim kurmakta ve ilişkileri yönlendirebilmektedirler. Dışadönük olmayanlar ise içedönük olarak tanımlanmakta ve bu kişiler de sosyal ilişkilerde mesafeli, durgun ve çekingendirler.

Uyumluluk: Uyumlu insanlar, bireysel ve sosyal ilişkilerde hoşgörü düzeyi yüksek kolektif çalışmaya yatkın ve yumuşak davranışlara sahip olup uyumlu olmayanlar ise daha bencil ve saldırgan davranışlar sergilemektedirler.

Sorumluluk: Literatürde “öz disiplin” olarak da kendine yer bulan kişiliğin sorumluluk boyutu bireylerin güvenilir, düzenli, duyarlı ve programlı bir şekilde davranış sergilemelerini açıklamaktadır (Judge ve Ilies, 2002: 798). Sorumluluk sahibi olmayan ya da sorumluluk düzeyleri düşük olan bireyler ise yaptıkları işi özensiz, dikkatsiz, güvenilir olmayan bir şekilde yapıp sorumluluktan kaçma eğilimi göstermektedirler.

Duygusal Denge: Bireyin ruhsal dalgalanması yani ruh halinin tutarlılığı ile ilgili bir boyut olan duygusal denge boyutunda bireyler, stresle baş edebilmekte ve öfkesini kontrol altına alabilmektedirler (Parks-Leduc vd., 2015: 7). Bu tarz bireyler, olumsuz etkilere karşı dayanıklı ve güvenilir kimseler olarak değerlendirilmektedirler. Bunun yanında nevroitik olarak da nitelendirilen duygusal denge düzeyi olmayan ya da düşük olan bireyler ise kasvet, mutsuzluk, endişeye, kırılabilirliğe ve tatminsizliğe meyilli kimselerdir (McCrae ve John, 1992: 177; Costa ve McCrae, 1995: 130).

Gelişime Açıklık: Bireylerin yeni ve farklı gelişmelere verdikleri reaksiyon olarak tanımlanabilecek gelişime açıklık, geleneksellikten sıyrılma düşüncesinin davranışlara yansıma düzeyi olarak ifade edilebilir. McCrae ve John (1992: 177) ve Costa ve McCrae'e (1995: 131) göre bu boyutta değerlendirilecek bireyler hayal kurmayı seven, kreatif, meraklı ve orijinal özellikler taşımaktadırlar. Bunun dışında kalan bireyler ise değişime karşı direnç gösteren, muhafazakar ve kapalı kimselerdir.

Örneklem ve Yöntem

Araştırmaya katılan 122 katılımcının %39,3'ü kadın, %60,7'si erkektir. Katılımcıların %52,5'i evli, %47,5'i bekar. Katılımcıların %20,5'i 16-23 yaş arası, %23'ü 24-30, %26,2'si 30-36 %30,3'ü 37 ve üstü yaş grubundadır. Katılımcıların %11,5'i ilköğretim, %21,3'ü lise, %25,4'ü ön lisans, %34,4'ü lisans, %7,4'ü lisansüstü düzeyde öğrenim görmüştür. Katılımcıların %20,5'inin kurumdaki çalışma süresi 1 yıldan az, %30,3'ünün 1-5 yıl, %32,8'inin 6-10 yıl, %9,8'inin 11-15 yıl, %6,6'sının 16 yıl ve üstüdür. Katılımcıların %11,5'inin sektördeki toplam çalışma süresi 5 yıl ve daha az, %27'sinin 6-10 yıl, %36,9'unun 11-15 yıl, %24,6'sının 20 yıl ve üstüdür.

Nicel araştırma yöntemiyle yapılan araştırmada veri toplama aracı olarak dört bölümden oluşan anket formu kullanılmıştır. Anketin birinci bölümünde katılımcıların cinsiyet, medeni durum, yaş, öğrenim düzeyi, kurumdaki çalışma süresi ve sektördeki çalışma süresi bilgilerinden oluşan kişisel bilgi formu yer almaktadır.

Anket formunun ikinci bölümünde çalışanların sosyal zeka düzeylerini belirlemek amacıyla Silvera vd. (2001) tarafından geliştirilen ve Doğan ve Çetin (2009) tarafından Türkçe'ye uyarlanarak güvenilirlik ve geçerlilik çalışmaları yapılan üç boyutlu (sosyal bilgi süreci, sosyal beceri, sosyal farkındalık) “Tromso Sosyal Zeka Ölçeği” yer almaktadır. Bu çalışmada ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı 0,94 iken alt boyutların Cronbach Alpha katsayıları sırasıyla 0,92 / 0,62 / 0,90 olarak tespit edilmiştir.

Anket formunun üçüncü bölümünde çalışanların yaşamlarından tatmin olma düzeylerini belirlemek amacıyla Diener vd. (1985)'nin geliştirdiği ve Bekmezci ve Mert (2018) tarafından Türkçe'ye uyarlanarak güvenilirlik ve geçerlilik çalışmaları yapılan “Yaşam Tatmini Ölçeği” yer almaktadır. Yaşam Tatmini Ölçeği tek boyuttan oluşup Cronbach Alpha katsayısı 0,80 olarak tespit edilmiştir.

Anket formunun son bölümünde ise çalışanların kişilik özelliklerini belirlemek amacıyla Benet-Martinez ve John (1998) tarafından geliştirilen ve Sümer vd. (2005) tarafından Türkçe'ye uyarlanarak güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları yapılan “Beş Faktör Kişilik Envanteri” yer

almaktadır. Envanterde beş farklı kişilik özelliğine (dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal denge, gelişime açıklık) ait alt ölçekler yer almaktadır. Bu çalışmada ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı 0,87 iken alt boyutlarının Cronbach Alpha katsayıları sırasıyla 0,83 / 0,90 / 0,93 / 0,82 / 0,92 olarak tespit edilmiştir.

Verilerin Analizi

Verileri analiz etmek için SPSS 21.0 paket programı kullanılmıştır. Ölçek puanları ortalama, standart sapma ve çarpıklık değerleri betimsel istatistik tablosunda sunulmuştur.

Ölçek puanlarının normallik sınavında çarpıklık katsayısı kullanılmıştır. Sürekli bir değişkenden elde edilen puanların normal dağılım özelliğinde kullanılan çarpıklık katsayısının ± 1 sınırları içinde kalması puanların normal dağılımdan önemli bir sapma göstermediği şeklinde yorumlanabilir (Büyüköztürk, 2011: 40). Ölçek puanlarının normal dağılım gösterdiği tespit edildiğinden puanlar arasındaki ilişkide Pearson korelasyonu; sosyal zekanın yaşam tatminine etkisinde kişilik özelliklerinin düzenleyici rolünü belirlemek amacıyla düzenleyici değişkenli hiyerarşik regresyon analizinden yararlanılmıştır. Analizlerde güven aralığı %95 (anlamlılık düzeyi 0,05 $p < 0,05$) olarak belirlenmiştir.

Bulgular

Tablo 1’de değişkenlere ait betimsel istatistiklere yer verilmiştir.

Tablo 1. Değişkenlere Ait Betimsel İstatistikler

Ölçek	N	Ort.	SS	Çarpıklık	Basıklık
Sosyal Bilgi Süreci	122	3,49	0,96	-0,67	-0,94
Sosyal Beceri	122	3,12	0,65	-0,35	0,69
Sosyal Farkındalık	122	3,13	0,99	-0,28	-1,23
SOSYAL ZEKA	122	3,25	0,78	-0,48	-0,61
YAŞAM TATMİNİ	122	3,07	0,76	-0,19	-1,02
Dışadönüklük	122	3,12	0,83	-0,19	-0,78
Uyumluluk	122	3,35	0,88	-0,29	-0,69
Sorumluluk	122	3,36	0,99	-0,42	-0,72
Duygusal Denge	122	3,20	0,82	-0,23	-0,83
Gelişime Açıklık	122	3,37	0,93	-0,36	-0,89

Tablo 1’e göre katılımcıların sosyal bilgi süreci puanı ($3,49 \pm 0,96$) “katılıyorum” aralığında; sosyal beceri ($3,12 \pm 0,65$), sosyal farkındalık ($3,13 \pm 0,99$) ve sosyal zeka ($3,25 \pm 0,78$) puanları “kararsızım” aralığında, yaşam tatmini puanı ($3,07 \pm 0,76$) “kararsızım” aralığında ve dışadönüklük ($3,12 \pm 0,83$), uyumluluk ($3,35 \pm 0,88$), sorumluluk ($3,36 \pm 0,99$), duygusal denge ($3,20 \pm 0,82$) ve gelişime açıklık ($3,37 \pm 0,93$) kişilik puanları “kararsızım” aralığında tespit edilmiş olup en yüksek puana sahip kişilik özellikleri sırasıyla gelişime açıklık, sorumluluk ve uyumluluk olarak tespit edilmiştir.

Tablo 2’de araştırmanın değişkenleri arasındaki ilişkiye ait Pearson korelasyon analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 2. Değişkenler Arasındaki İlişkiye Ait Korelasyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Sosyal Bilgi Süreci	0,79**	0,65**	0,90**	-0,02	0,90**	0,91**	0,92**	0,91**	0,94**
2. Sosyal Beceri	1	0,73**	0,91**	0,28**	0,76**	0,72**	0,72**	0,78**	0,72**
3. Sosyal Farkındalık		1	0,89**	-0,20*	0,65**	0,78**	0,74**	0,82**	0,68**
4. SOSYAL ZEKA			1	-0,01	0,85**	0,90**	0,89**	0,94**	0,87**
5. YAŞAM TATMİNİ				1	0,09	-0,21*	-0,14	-0,09	-0,05
6. Dışadönüklük					1	0,92**	0,93**	0,93**	0,96**
7. Uyumluluk						1	0,97**	0,95**	0,95**
8. Sorumluluk							1	0,95**	0,96**
9. Duygusal Denge								1	0,95**
10. Gelişime Açıklık									1

*p<0,05 **p<0,01

Yaşam tatmini puanı ile sosyal beceri ($r=0,28$; $p<0,05$) puanı arasında pozitif yönlü, zayıf ($r<0,30$) ve anlamlı ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir. Yaşam tatmini puanı ile uyumluluk ($r=-0,21$; $p<0,05$), puanı arasında negatif yönlü, anlamlı ilişki ve zayıf ($r<0,30$) bir ilişki olduğu; yaşam tatmini ile diğer kişilik özellikleri arasında anlamlı ilişki olmadığı anlaşılmıştır.

Araştırmanın bağımsız değişkeni “sosyal zeka”, bağımlı değişkeni “yaşam tatmini” düzenleyici (moderatör) değişkeni ise “kişilik özellikleri” olarak belirlenmiştir.

Tablo 3. Düzenleyici Değişkenli Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Model	B	SE	β	t	p
1	Sabit	3,117	0,296	10,544	0,000
	SOSYAL ZEKA	-0,014	0,088	-0,156	0,876
F _(1; 120) =0,024 p=0,876 R ² =0,000					
2	Sabit	3,053	0,293	10,416	0,000
	SOSYAL ZEKA	-0,313	0,168	-0,323	0,064
	Dışa Dönüklük	0,333	0,159	0,362	0,039
F _(2; 119) =2,197 p=0,116 R ² =0,036 VIF:3,696 R ² değişim=0,035 p=0,039					
3	Sabit	3,178	0,265	11,997	0,000
	SOSYAL ZEKA	0,902	0,183	0,931	0,000
	Uyumluluk	-0,907	0,164	-1,048	0,000
F _(2; 119) =15,358 p=0,000 R ² =0,205 VIF:5,358 R ² değişim=0,205 p=0,000					
4	Sabit	2,978	0,287	10,363	0,000
	SOSYAL ZEKA	0,529	0,186	0,546	0,005
	Sorumluluk	-0,484	0,147	-0,630	0,001
F _(2; 119) =5,405 p=0,006 R ² =0,083 VIF:4,777 R ² değişim=0,083 p=0,001					
5	Sabit	3,125	0,289	10,815	0,000
	SOSYAL ZEKA	0,583	0,249	0,602	0,021
	Duygusal Denge	-0,608	0,237	-0,657	0,012
F _(2; 119) =3,295 p=0,040 R ² =0,052 VIF:8,261 R ² değişim=0,052 p=0,012					
6	Sabit	3,115	0,296	10,528	0,000
	SOSYAL ZEKA	0,125	0,181	0,129	0,492
	Gelişime Açıklık	-0,133	0,151	-0,164	0,381
F _(2; 119) =398 p=0,672 R ² =0,007 VIF:4,171 R ² değişim=0,006 p=0,381					

Model 1'deki sonuçlar incelendiğinde sosyal zeka değişkeninin yaşam tatmini üzerinde anlamlı etkiye sahip olmadığı; yaşam tatmininde açıkladığı varyansın %0 düzeyinde olduğu tespit edilmiştir ($\beta=0,01$; $t=-0,16$; $p>0,05$; $R^2=0,00$).

Dışa dönüklük değişkeninin dahil edildiği ikinci modelde açıklanan varyansın %4 düzeyine ulaştığı ($R^2=0,036$) ve oluşan varyans değişiminin [$R^2b(0,036)$ - $R^2a(0,000)$] istatistiksel olarak anlamlı olduğu (R^2 değişim= $0,035$; $p<0,05$) sonucu elde edilmiştir. Diğer bir ifadeyle sosyal zeka ile yaşam tatmini arasındaki ilişkide dışa dönüklük kişilik özelliğinin düzenleyici etkisi vardır. Regresyon katsayısı incelendiğinde dışadönük kişilik özelliğinin düzenleyici etkisinin pozitif yönde olduğu anlaşılmıştır.

H1 Kabul: Sosyal zeka ile yaşam tatmini arasındaki ilişkide dışadönük kişilik özelliğinin düzenleyici etkisi vardır.

Uyumluluk değişkeninin dahil edildiği üçüncü modelde açıklanan varyansın %20 düzeyine ulaştığı ($R^2=0,205$) ve oluşan varyans değişiminin [$R^2b(0,205)$ - $R^2a(0,000)$] istatistiksel olarak anlamlı olduğu (R^2 değişim= $0,205$; $p<0,05$) tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle sosyal zeka ile yaşam tatmini arasındaki ilişkide uyumlu kişilik özelliğinin düzenleyici etkisi vardır. Regresyon katsayısı incelendiğinde uyumlu kişilik özelliğinin düzenleyici etkisinin negatif yönde olduğu tespit edilmiştir.

H2 Kabul: Sosyal zeka ile yaşam tatmini arasındaki ilişkide uyumlu kişilik özelliğinin düzenleyici etkisi vardır.

Sorumluluk değişkeninin dahil edildiği dördüncü modelde açıklanan varyansın %8 düzeyine ulaştığı ($R^2=0,083$) ve oluşan varyans değişiminin [$R^2b(0,083)$ - $R^2a(0,000)$] istatistiksel olarak anlamlı olduğu (R^2 değişim= $0,083$; $p<0,05$) tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle sosyal zeka ile yaşam tatmini arasındaki ilişkide sorumlu kişilik özelliğinin düzenleyici etkisi vardır. Regresyon katsayısı incelendiğinde sorumlu kişilik özelliğinin düzenleyici etkisinin negatif yönde olduğu tespit edilmiştir.

H3 Kabul: Sosyal zeka ile yaşam tatmini arasındaki ilişkide sorumlu kişilik özelliğinin düzenleyici etkisi vardır.

Duygusal denge değişkeninin dahil edildiği beşinci modelde açıklanan varyansın %5 düzeyine ulaştığı ($R^2=0,052$) ve oluşan varyans değişiminin [$R^2b(0,052)$ - $R^2a(0,000)$] istatistiksel olarak anlamlı olduğu (R^2 değişim= $0,052$; $p<0,05$) tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle sosyal zeka ile yaşam tatmini arasındaki ilişkide duygusal denge kişilik özelliğinin düzenleyici etkisi vardır. Regresyon katsayısı incelendiğinde duygusal denge kişilik özelliğinin düzenleyici etkisinin negatif yönde olduğu tespit edilmiştir.

H4 Kabul: Sosyal zeka ile yaşam tatmini arasındaki ilişkide duygusal denge kişilik özelliğinin düzenleyici etkisi vardır.

Gelişime açıklık değişkeninin dahil edildiği altıncı modelde açıklanan varyansın %1 düzeyine ulaştığı ($R^2=0,007$) ve oluşan varyans değişiminin [$R^2b(0,007)$ - $R^2a(0,000)$] istatistiksel olarak anlamlı olmadığı ($p>0,05$) tespit edilmiştir.

H5 Ret: Sosyal zeka ile yaşam tatmini arasındaki ilişkide gelişime kişilik özelliğinin düzenleyici etkisi yoktur.

Sonuç

Son zamanlarda yapılan araştırmalar ışığında, bireyler arası ve örgütsel ilişkilerde zeka kullanımının farklı düzeyde değerlendirilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. Zira daha önceden çok büyük önem atfedilen bilişsel zekanın sadece belirli bir düzeyde gereksinimleri karşıladığı

anlaşılmıştır. Bu bağlamda, bilişsel zekanın karşılayamadığı bazı kriterlerin olduğu ve kullanılan zekanın farklı boyutlarıyla ele alınması gerekliliği doğmuştur. Modern çağın literatüre sağladığı önemli katkılardan biri olan sosyal zeka, bilişsel zekanın eksik bıraktığı ve ulaşamadığı etki ve açıklamaları karşılamakta ve insanın sosyal varlık olduğuna dair güçlü bir dayanak pozisyonuna oturmaktadır.

Dinamik bir yapıya sahip olan çalışma yaşamı, toplumun diğer alanlarındaki değişimlere paralel olarak gelişmesini sürdürmüştür. Yaşamlarının önemli bir kısmını geçirdikleri çalışma ortamı, özellikle Sanayi Devrimi sonrasında, fiziksel ve zihinsel olarak insanları etkilemiştir (Doğan ve Oğuzhan, 2020).

Birey, faaliyette bulunduğu her ortamda huzurlu, mutlu ve tatminkar olmayı istemektedir. Bunu elde etmek ve devamlılığını sağlamak için ise elinde bulunan tüm olanakları kullanması beklenmektedir. Hedonist (Hazcı) yaklaşım kadar keskin olmasa da insanın yaşamından keyif alması tatmin olmasıyla açıklanabilecek psikolojik bir süreçtir. Bu sağlandığı takdirde bireyler, yaşamlarında, örgütlerinde, sosyal ortamlarda, aile içi ilişkilerde ve hatta içsel yaşamlarında daha huzurlu ve üretken olabileceklerdir.

Çalışanların sosyal zeka düzeylerinin yaşam tatminleri ile olan ilişkilerinde sergiledikleri kişilik özelliklerinin düzenleyici rolünün araştırıldığı bu çalışmada, çalışanların sosyal zeka düzeyleri ile yaşam tatmini arasındaki ilişkide kişilik özelliklerinin dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal denge boyutlarında düzenleyici etkisi olduğu ancak gelişime açıklık boyutunda düzenleyici etkisi olmadığı sonucu elde edilmiştir.

Doğan'ın (2012) çalışması sonucunda nevrotik kişilik özelliği ile yaşam tatmini ve öznel iyi oluş / yaşam tatmini arasında negatif yönlü ve anlamlı ilişki bulunmuştur. Rezaei ve Khosroshahi (2018), sosyal zeka boyutlarından sosyal bilgi süreci ve sosyal becerinin yaşam tatmini ve kişilik özelliklerinden iyimserlik arasında pozitif yönlü ve anlamlı etki tespit edilmiştir.

Literatürde söz konusu değişkenlerin üçünü de birlikte ele alan herhangi bir çalışmaya rastlanmaması çalışmanın önemini artırmakla birlikte, araştırmacılar için de ciddi bir kaynak olarak görülmektedir.

Psikolojik bir varlık olan insanın örgüt içindeki tutum ve davranışları, örgütün faaliyetlerini doğrudan etkilemektedir. Bu bağlamda örgütlerin, çalışanların iş ortamında tatmin olmalarını sağlayacak ve hissettikleri ve hissedecekleri olumsuz duyguları ortadan kaldıracak politikalar oluşturmaları önemli görülmektedir (Oğuzhan, 2020).

Örgütler için en önemli kaynak olarak karşımıza çıkan “çalışan” ın sadece örgütte değil aynı zamanda örgüt dışındaki yaşamında da tatmin olması örgüt içindeki faaliyetlerde daha verimli ve istekli olması anlamına gelebilecektir. Örgüt yönetim politikaları ile yöneticilerin davranışları, çalışanların daha iyi ortamlarda hizmet vermelerini sağlamalı ve onların psikolojik olarak rahat etmelerine olanak hazırlayacak etkenler olmalıdır. Bununla birlikte, bireysel ve sosyal ilişkilerin iş ortamında önemli olduğu ve sosyal birer varlık olduğumuz gerçeğinden yola çıkılırsa çalışanlarca sosyal zekanın kullanılması yöneticilerin ve çalışanların tatmin olmalarını sağlayacak ve kolektif etkileşim sayesinde sosyal tatmin sağlanmış olacaktır.

Araştırma, İstanbul'da sanayi sektöründe üretim yapan bir örgütte hizmet veren çalışanlar üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmanın farklı bir şehirde ya da farklı bir bölgede, ayrı bir sektörde ve değişik ekonomik koşullarda gerçekleştirilecek olması farklı sonuçların çıkmasına neden olabilecek kısıtlar olarak değerlendirilebilir. Çalışmanın kısıtını oluşturan bu faktörlerin

yanında nicel araştırma yöntemi yerine nitel araştırma yöntemine başvurulması da değişik sonuçların elde edilebileceği gerçeğini taşımaktadır.

Kaynakça

- Abul, A. (2015). *Sosyal zekâ düzeyi ve algılanan iş yaşam kalitesi etkileşimine yönelik bir araştırma* (Doktora tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Allport, G. W. (1961). *Pattern and growth in personality*. New York/USA: Holt, Rinehart and Winston.
- Armstrong, T. (2009). *Multiple intelligences in the classroom*. New York/USA: Association for Supervision & Curriculum Development.
- Bekmezci, M., & Mert, İ. S. (2018). Yaşam tatmini ölçeğinin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Toros Üniversitesi İİBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(8), 166-177.
- Benet-Martínez, V., & John, O. P. (1998). Los Cinco Grandes across cultures and ethnic groups: multitrait-multimethod analyses of the big five in Spanish and English. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75(3), 729.
- Beutell, N. (2006). *Life satisfaction in relation to work and family*. Work Family Researchers Network.
- Bradley, R., & Corwyn, R. (2004). Life satisfaction among European American, African American, Chinese American, Mexican American, and Dominican American adolescents. *International Journal of Behavioral Development*, 28(5), 385-400.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı istatistik, araştırma deseni spss uygulamaları ve yorum*. Pegem Yayınları.
- Chen, L. S. (2008). Rapid communication subjective well-being: evidence from the different personality traits of online game teenager players. *Cyberpsychology & Behavior*, 11(5), 579-581.
- Çetin, F., & Hazır, K. (2012). Örgütsel bağlamda tükenmişlik tepkisinin gelişmesinde kişilik özelliklerinin rolü. *Business and Economics Research Journal*, 3(2), 65-77.
- Costa, P. T., & McCrae, R. R. (1995). Domains and facets: hiyerarchical personality assessment using the revised neo-personality inventory. *Journal of Personality Assessment*, 64(1), 21-50.
- Costa, P. T., McCrae, R. R., & Kay, G. G. (1995). Persons, places, and personality: career assessment using the revised neo personality inventory. *Journal of Career Assessment*, 3(2): 123-139.
- Diener, E. (1984). Subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 95(3), 542-575.
- Diener, E. D., Emmons, R. A., Larsen, R. J., & Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of Personality Assessment*, 49(1), 71-75.
- Doğan, T. (2012). Beş faktör kişilik özellikleri ve öznel iyi oluş. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 14(1), 56-64.
- Doğan, S., & Oğuzhan, Y. S. (2020). Algılanan örgütsel desteğin iş stresi üzerindeki etkisinde kendilik algısının düzenleyicilik rolü. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 16(1), 219-232.

- Doğan, T., & Çetin, B. (2009). Tromsø Sosyal Zeka Ölçeği Türkçe formunun faktör yapısı, geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(2), 694-695.
- Ellison, C. G., Gay, D. A., & Glass, T. A. (1989). Does religious commitment contribute to individual life satisfaction? *Social Forces*, 68(1), 100–123.
- Gardner, H. (1983). *Frames of mind: the theory of multiple intelligences*. New York/USA: Basic Books Ltd.
- Goleman, D. (2007). *Sosyal zekâ: insan ilişkilerinin yeni bilimi*. (Çev. O. Ç. Deniztekin). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Hogan, R.A. (1983). *Socio-analytic theory of personality, in personality current theory and research*, Ed. M. Page, Nebraska Symposium on Motivation, Lincoln: University of Nebraska Press, 55-89.
- Judge, T. A., & Ilies, R. (2002). Relationship of personality to performance motivation: a meta-analytic review. *Journal of Applied Psychology*, 87(4), 797-807.
- Kasser, T. (2004). *The good life or the goods life? Positive psychology and personal well-being in the culture of consumption*. New Jersey/USA: Holboken.
- Kozmitzki, C., & John, O. P. (1993). The implicit use of explicit conceptions of social intelligence. *Personality and Individual Differences*, (15)1, 11-23.
- Lievens, F., & Chan, D. (2010). *Practical Intelligence, Emotional Intelligence, and Social Intelligence*. In J. L. Farr ve N. T. Tippins (Ed.), *Handbook of Employee Selection*. (339-359). New York: Routledge.
- McCrae, R. R., & John, O. P. (1992). An introduction to the five-factor and its applications. *Journal of Personality*, 60(2), 175–215.
- Moss, F. A., & Hunt, T. (1927). Are you socially intelligent? *Scientific American*, 137(2), 108–110.
- Oğuzhan, Y. S. (2020). Çalışanlardaki öz yeterlilik algısının örgütsel sinizm ve örgütsel güvene etkisi üzerine bir araştırma. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (48), 425-441.
- Parks-Leduc, L., Feldman, G., & Bardi, A. (2015). Personality traits and personal values: a meta-analysis. *Personality and Social Psychology Review*, 19(1), 3-29.
- Rezaei, A., & Khosroshahi, J.B. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Doyumu. *European Journal of Mental Health*, 13(2), 150-162.
- Silvera, D., Martinussen, M., & Dahl, T. I. (2001). The Tromsø social intelligence scale, a self-report measure of social intelligence. *Scandinavian Journal of Psychology*, 42(4), 313-319.
- Sümer, N., Lajunen, T., & Özkan, T. (2005). Big five personality traits as the distal predictors of road accident. *Traffic and Transport Psychology: Theory and Application*, 215, 215-227.
- Tatlıhoğlu, K. (2014). Üniversite öğrencilerinin beş faktör kişilik kuramı'na göre kişilik özellikleri alt boyutlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, 7(17), 939-971.
- Thorndike, E. L. (1920). *Intelligence and its use*. Harpers Magazine, 140, 227-235.

Vara, Ş. (1999), *Yoğun bakım hemşirelerinde iş doyum ve genel yaşam doyum arasındaki ilişkilerin incelenmesi* (Yüksek Lisan Tezi), Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Vernon, P. E. (1933). Some characteristics of the good judge of personality. *Journal of Social Psychology*, 4(1), 42–57.